

TAAŞŞUK-I TALAT
VE FİTNAT
(TALAT VE FİTNAT'IN AŞKI)

ŞEMSETTİN SAMİ

Hazırlayan
Sibel Yılmaz

otukennesriyat

YAYIN NU: 2159
EDEBİ ESERLER: 1097

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-779-0

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NESRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Necati Tonga

Son Okuma: Sena Bedir

Kapak İllüstrasyonu: Feyza Ay

Kapak Tasarımı: Ötüken

Dizgi-Tertip: Çelebi Şenel

Kapak Baskısı: CB Matbaacılık

Baskı: Unifset Basım Yayın Sanayii ve Ticaret Ltd Şti
Yakuplu Mah. 194. Sok. Nu:1 / 159 3. Matbaacılar Sitesi
Beylikdüzü-İstanbul Tel: (0212) 875 37 85
Sertifika Nu: 72541

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği
akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İstanbul - 2024

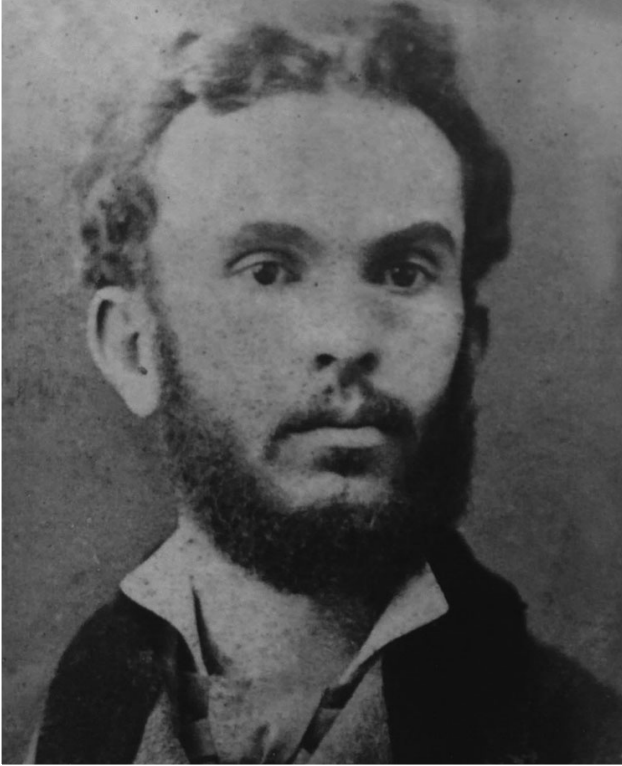
ŞEMSETTİN SAMİ: 1850 yılında, bugün Yunanistan sınırları içinde kalan Yanya'nın Fraşer kasabasında dünyaya gelen Şemsettin Sami, genç yaşta anne ve babasını kaybetti. Ağabeyi Abdül Bey'in himayesinde Yanya'da bir Rum okuluna gönderildi. Okulda Rumca, İtalyanca, Eski Yunanca ve Fransızca öğrendi. Ayrıca özel dersler alarak Arapça ve Farsçasını geliştirdi. 1871'de İstanbul'a giderek Matbuat Kalemî'nde çalışmaya başladı. 1872 yılında Türk edebiyatının ilk telif romanı *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat*'ı yayımladı. Ebüzziya Tevfik'in çıkardığı *Hadika* gazetesinde bir süre çalıştıktan sonra Trablusgarp'a gönderildi. 1876'da Mihran Efendi ile birlikte *Sabah* gazetesini çıkardı. *Tercüman-ı Şark* gazetesinde "Şundan Bundan" başlığıyla fıkralar yazdı, *Aile* (1879) ve *Hafta* (1880-81) dergilerini yayına hazırladı.

1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından Arnavut milliyetçileriyle yakından ilgilendi ve bu konuda yazılar yazdı. Gazetecilik, yayıncılık ve çeviri faaliyetlerini yoğun bir biçimde sürdürürken 1881 yılında, Teftiş-i Askeri Komisyonu kâtipliğine getirildi. Bunun üzerine Erenköy'de bir köşke yerleşerek zamanının büyük bir bölümünü dil ve edebiyat alanındaki çalışmalarına ayırmaya başladı. Fransızcadan roman ve piyesler çevirdi. Yine Mihran Efendi ile birlikte Cep Kütüphanesi adlı bir yayınevi kurdu. *Kamus-ı Fransevi* ve *Kamus-ı Arabi* gibi sözlüklerin ardından 1899-1900'de iki cilt hâlinde Türk adının geçtiği ilk sözlük olan *Kamus-ı Türki*'yi yazdı. Dil, sözlük ve ansiklopedi çalışmalarıyla Türk kültür hayatının gelişmesine önemli katkıları olan Şemsettin Sami, *Orhun Abideleri* ve *Kutadgu Bilig*'i de tercüme etti. 1904 yılında Erenköy'de vefat etti.

Eserleri:

Roman: *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat* (1872), **Oyun:** *Besa yahut Ahde Vefa* (1875), *Seydi Yahya* (1875), *Gâve* (1876), **Sözlük ve Ansiklopedi:** *Kamus-ı Fransevi* (1882-1885), *Kamusü'l-Â'lam* (6 cilt, 1889-98), *Kamus-ı Arabi* (1895), *Kamus-ı Türki* (2 cilt, 1899-1900), **Diğer:** *Esatir* (1879), *Kadınlar* (1879), *Usul-i Tenkit ve Tertib* (1886).

Dr. Sibel Yılmaz: 1986 yılında Bulgaristan'da doğdu. Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini Gazi Üniversitesinde tamamladı. Doktora çalışması *Varlık'tan Garip'e Türk Rönesansı'nın Şiiri (1933-1941)* adıyla kitaplaştı. Akademik çalışmalarının yanında kitap incelemeleri ve eleştirileri birçok matbu ve elektronik dergide basıldı. 2010 yılından bu yana Orta Doğu Teknik Üniversitesi Türk Dili bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışıyor.

Şemsettin Sami

SUNUŐ

Türk edebiyatının ilk telif romanı olarak kabul edilen *TaaŐuk-ı Talat ve Fitnat*, 14 Kasım 1872’de *Hadika* gazetesinde cüzler (fasiküller) hâlinde yayımlanmaya başlanır. Sonuç kısmı hariç 36 bölümden oluşan eser, 1873’te tamamlanır ve yine bu tarihte kitap olarak basılır. Victor Hugo’nun *Sefiller* (1880) ve *Daniel Defoe*’nun *Robinson* (1884) romanlarını tercüme eden Şemsettin Sami’nin roman türünde yazdığı ilk kitap olan *TaaŐuk-ı Talat ve Fitnat*, görücü usulü evlilik ve aşk temalarını merkeze alan tipik bir Tanzimat romanıdır.

Talat ve Fitnat adlı iki gencin tanışmaları, Talat’ın Fitnat’ı görebilmek için kadın kılığına girmesi, Fitnat’ın Ali Bey isimli zengin bir adamla evlendirilmesi ve bunun üzerine aşklarından mahrum kalmak istemeyen iki gencin ölüme mahkûm olmaları şeklinde bir olay örgüsü akışı içinde gelişen kurgu; kimi aksaklıkları, gerçekçiliğı zayıflatan tesadüfleri ve abartılı unsurları da barındırır. Kadını cumbada görüp âşık olma, kılık değıştirme, aniden bayılma, verem ya da humma gibi ağır hastalıklara yakalanma vb. motifler de yine bu dönem romanlarında olduğı gibi olay örgüsünde önemli bir işleve sahiptir.

Tanzimat romancıları ilk roman denemelerinde halk hikâyesinden romana geçiş sürecinin örneklerini verdikleri için klasik tahkiye anlayışıyla modern roman kurgusunun özellikleri birbirine karışır. Bu durum, *TaaŐuk-ı Talat ve Fitnat* için de geçerlidir. Eserin modern romana en çok

yaklaştığı kısımlar, kişilerin i dünyalarını yansıtan ruh tahlilleri ile mekân betimlemelerinin yapıldığı bölümleridir. Fitnat, Talat ve Ali Bey’in yaşadıkları mekânlar roman-da ayrıntılı biçimde tasvir edilmiştir.

Şemsettin Sami’nin romanda ne çıkardığı meselelerden biri de kadınların toplumdaki konumudur. Kadınların eğitilmesi, cariyelik kurumu, kadın-erkek ilişkileri ve evlilik temaları üzerinde duran yazar, romandaki pek çok sahneyi bu konularda söz söylemek için kurmuş gibidir. Örneğin Talat Bey, Fitnat’la görüşebilmek için kadın kılığına girdiğinde sokakta kendisine laf atanları görür ve kadınların sokakta yürürken rahat edemediklerini anlar. Fitnat, Ali Bey’le evlenmek istemediğinden, nikâh kıyılırken perdenin arkasından komşu kızının evet dediği söylenir. Böylece Fitnat, rızası alınmadan kendisinden yaşça büyük bir adamla evlendirilir.

Eserin sonunda Ali Bey’in, Fitnat’ın babası olduğu anlaşılır. Yıllar önce bir kızgınlık anında karısı Zekiye Hanım’ı boşayan Ali Bey, bir kızı olduğundan habersizdir. Gerçeklerin ortaya çıkması bir “facia”ya sebep olur ve roman, büyük bir trajediyle sona erer. Şemsettin Sami, iki âşığın öleceğini önceden haber verse de eserin sonu aceleye getirilmiş izlenimi verir. Ali Bey’in sebepsiz yere karısını boşaması, nakış ustası Őerife Kadın’ın kendisine Fitnat’tan bahsetmesi üzerine karısı Zekiye’nin yaşadığını düşünmesi, Fitnat’ın muskasını açıp onun kızı olduğunu anlamaması da olay örgüsünün inandırıcılığını zayıflatan unsurlardandır.

Romandaki diyaloglarda konuşma dili ve yer yer de ağız özellikleri kullanılmıştır. Kendi dönemine göre sade bir dille yazılan romanda kimi imla hataları, cümle düşüklüğü, zaman kipi sorunu da göze çarpar. Her Şeye hâkim olan anlatıcı, sık sık “biz” diyerek araya girer ve okura seslenir. Mektuplarda ise “sen” hitabı birdenbire “siz’e d-

nüŖmekte, anlatımı sekteye uğratmaktadır. Tüm bu eksiklerine rağmen edebiyatımızda Arap alfabesiyle basılan ilk Türk romanı olma vasfını taşıyan *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat*, dönemsel değerini korumakta ve edebiyat tarihimize ışık tutmaktadır. Son söz olarak kitabın özenli bir baskıyla neşredilmesini sağlayan Ötüken Neşriyat çalışanlarına teşekkür ederim.

Sibel Yılmaz
Ankara, 2024

TAAŞŞUK-I TALAT VE FİTNAT
(TALAT VE FİTNAT'IN AŞKI)

SÖZ BAŞI

Aksaray'da ufacak bir oda. Tantanalı değil, fakat pek temiz döşenmiş bir odada, yüzünde bir güzelliğin kalıntıları görünen, elli elli beş yaşlarında bir kadın, minder üstüne oturmuş bir şey dikiyordu. Gözü dikışte, eli iğnede, fakat aklı başka yerde olup bir şey düşünüyor, düşündükçe hü-zünlenir ve kederlenir gibi görünüyordu.

Çaresiz ihtiyarlar, geçmiş şeyleri hatırlarına getirdikçe hü-zünlenirler. Çünkü ömürlerinde geçirmiş oldukları sevinçli günleri andıkları zaman o günlerin bir daha dön-meyeceğine üzülürler ve çekmiş oldukları kederleri hatırladıklarında gönül yaraları tazelenir. Bu kadının karşı-sında on sekiz on dokuz yaşlarında, yüzünde hâlâ tüy tüs yok, oldukça güzel, gecelik kıyafetini giymiş yakışıklı bir genç oturmuş, başını eline dayamış ve yastığın üzerinde bir kitap açmıştı. Fakat gözlerini kitaba değil, karşısın-daki duvara dikmiş, derin derin düşünmeye başlamış ve hayran hayran bakakalmıştı. Minderin karşısında bir san-dalye üzerinde, ne yaşta olduğunu fark edemediğim fakat ihtiyarca görünen bir Arap kadın oturmuş, yüzünü iki eli-ne ve dirseklerini dizlerine dayamış, büyük bir hayret ve şaşkınlıkla gözlerini kadından oğlana ve oğlandan kadına gezdiriyordu. Kadın, Arap'ın bu bakışını yan gözle gör-düğü gibi başını kaldırıp Arap'ın yüzüne bakar. Arap'sa renk vermemek için gözlerini kapıya doğru çevirip tavana doğru kaldırmaya, sözün kısası kadının ve oğlanın yüzü-

ne bakmamaya mecbur kalır. Kadın o sırada yüzünü genç adama çevirip öyle dalmış olduğunu görünce:

“Oğlum Talat, ne oldu sana bugün? Alışkanlık hâline getirdiğin gibi okuduğun şeylerden bize de bir şey söyle-sene. Baksana, dadı onun için bekliyor. Hem de dadı çok merak etti o hikâyenin sonunu dinlemeyi. İşte bir saattir bir sana bakıyor ki başlayasın, bir bana bakıyor ki sana söyleyeyim. Fakat kendisi söylemeye utanıyor,” dedi.

Dadı sandalye üzerinde hareket ederek:

“Ha. Ha. Büyük hanım iyi soyles. Ben şok ister o hikâye dinlamak. Şok güzel hikâye. Ama bakar ki hanım dik-mağa dalmış, bey düşünmeğe varmış, ben de susar durur. Kuşluk işun hazır yemek var. Ahşama yabacak ama vakıt var bende...” diyerek sözü uzatır.

Talat Bey, Arap’ın anlamsız sözlerini dinlemeyip:

“Ah anneciğim, bilmem ne oldum, bugün keyfim yok,” dedi.

“Allah’a emanet oğlum, nen var?”

“Bir baş ağrısı, bir sersemlik, bir...”

“Vah vah! Oğlum hastalık şakaya gelmez. Kendini bir doktora göstermelisin.”

“Aman buyuk hanım, bu hekımlar! Baş ağrısı hekıım eyi yabmaz, okutmalı ha. Baş eyi olmak ister. Baş ağrısı gaşmak¹ ister. Okutmalı. Hani ya hanım, gaşan sene bana nasıl sıtma galdi! Uş ay sıtma! Hekıım galur gıder, hab verir. Hem ne hab! Zehir! Şok defa boğazıma galdi. İlahi ya Rabbi! Ne şakdi ben o habla. Hab adamı eyi eder mi? Hab sıtmaya ne yabar? Sonra Allah razı olsun, bizim abla geldi. Beni gordi, tanımadı. O gadar ben zayıf oldu. Benim bo-yun ib gibi oldi. Abla aldı habı, attı pencereden. Beni aldı Kocamustafapaşa’ya goturdu. Orada bir herif var. Ama onun nefesi meşhur. Hep İstanbul ona gidar. Ama sıtma,

¹ Arap kadının telaffuzuyla: kaçmak. (Haz.)

yalınız sıtma eyi eder o. Baş ağrısına, başka şeye garışmaz. Beni okudu, bağladı. İşte, bağ hâlâ kolumda duruyor. Hiş o vakıttan beru ben sıtma gormedi.”

“Aa, dadı! Bu şeylere sen ben inanırız. Şimdiki gençler inanmaz. Boşuna yorulma.”

“Aa! Ona kim inanmaz? O her kimi okuduysa eyi etti. O kıtabla, heb kıtabla, kıtabdan okumuş ama nefesi de var haa! Herkes okur ama nefes başka şey.”

Dadı, nefese dair ne kadar konuşsa doymaz. Fakat bırak konuşsun! Saliha Hanım, bu tür inançlara kendini çok kaptırmadığından Arap’a yukarıdaki cevabı verdikten sonra ne o ne de Talat Bey, dadının anlamsız sözlerine kulak asmayıp birbirleriyle söyleşmeye başladılar.

“Bugün kaleme² gitme oğlum. Ayşe Kadın’ı eczaneye gönderelim. Bir doktor bulsun getirsin.”

“Aman anneciğim, çok önemsediniz. Bir şeyim yok. Kaleme gittiğim zaman açılırım. Ne doktora gerek kalır ne bir şeye.”

Talat Bey kalkıp giyinmeye gider, giyinirken yüz bin hayal zihninden gelir geçer.

² Resmi dairelerde yazı işlerinin yürütüldüğü yer, büro. (Haz.)

HASBİHAL³

Ayşe Kadın, Talat Bey'in gitmesiyle beraber Salihâ Hanım'a yaklaşıp:

"İste hanım, ben sana her gün soyler. Maşallah, Allah'a emanet, şocuğun yirmi yaşına vardı. Şimdi evlendirmeli. Eve galin gaturmalı. Allah korusun, şocuğu aldadub da bir yere iş güvesi alurlarsa biz ne yabar? Bir avda,⁴ iki ihtiyar kadın. Galin evin şenliğidir. Bu şocuğu evlendirelim," dedi.

"Yok yok dadı korkma, benim Talat'ı görmez misin ne kadar usludur? Beni ne kadar sever. Hiç o beni bırakıp iç-güveysi olur mu? Sen onu hiç merak etme. O benim bileceğim şeydir. Talat daha çocuk! Bu yaşta şocuğu evlendirmek hatadır."

"Ah hanım, bu İstanbul fena... Kızlar, hanımlar incecik bir yaşmakla⁵ çıkar, gazer. Gözel şocuk gorur, ahbaplık eder. Şocuk da ne kadar olsa şocuk, aldanub da ben korkar, hanım. Ben şok korkar. Bugun Talat Bey şok düşünür. Hasta değil ha! Ben sana soyler, hasta değil. Ama başında sevda var. İşte ben bunu hanıma soyler. Yine sen bilür. Ben böyle anlar."

"Aa, dadı! Sen de söylediğini bilmez misin? Gaipten haber vermek istiyorsun. Oğlum öyle şeylere aldanmaz. Yok

³ Dertleşme, sohbet. (Haz.)

⁴ Evde. (Haz.)

⁵ Kadınların feraceyle birlikte kullandıkları, yalnızca gözleri açıkta bırakan yüz örtüsü. (Haz.)

yok, Talat'ım usludur. Ah, çok memnunum oğlumdan. Allah bağışlasın. Zamane gençleri gibi değil. Ah rahmetli babası can çekişirken Talat'ı iki gözünden öpüp bana, 'İşte bu çocuğa beraber terbiye verecektik. Fakat ne çare, buna kader müsaade etmedi. Bunun terbiyesi sana kaldı. İhmal etme!' diyerek bir eli çocuğun yüzünde ve diğer eli benim elimde olduğu hâlde can verdi. Talatçığım o vakit altı yaşındaydı. Biçare babası ne kadar severdi. Zavallı, hasret gitti. Daima Cenabıhakk'a, 'Bu çocuğu terbiye edip okutmak için, hiç olmazsa çocuk yirmi yaşına varıncaya dek bana ömür bağışla,' diye dua ederdi. Ne çare kaderi böyleymiş. Nur içinde yatsın! Hele bin kere hamdolsun ki Talatçığım babasının istediği şekilde terbiye edildi. Ah dadı, Allah'a şükredelim böyle çocuk, İstanbul'da nadir bulunur ya da hiç bulunmaz. Sorsana bir defa komşuların çocukları böyle mi? Her gece evlerine gelirler mi?"

"Allah'a emanet. Allah bağışlasın. Ben onu dimez. Ama bizim mamlakatta çocuk on beş on altı yaşında evlenür. Heb böyle. Bu İstanbul'da otuz yaşında, kırk yaşında evlenür. Talat Bey şimdi kaç⁶ yaşındadır?"

"İşte şimdi nisan çıksın, mayısın beşinde on dokuzuna basacak."

"Maşallah! Vakti gaşmış.⁷ Bizim mamlakatta olaydı dört sene evvel evlenür. Ah hanım, nasıl geçiyor zaman! Nasıl geçiyor zaman! Su gıbyı geçiyor zaman! Ben galdi, iki sene geçdi, Talat Bey doğdı."

"Demek oluyor ki sen geldikten sekiz sene sonra ben dul kaldım."

"Ya..."

"Talat'ın babasını iyi bilirsin öyleyse."

⁶ Kaç. (Haz.)

⁷ Geçmiş. (Haz.)

“Nasil bilmez? Rahmet canına, Şok eyi adamdı. Ah, melek gıbyı adam! Hiş bir vakit bana bir fena soz soylemedi. KaÇ sene oldu Şimdi hanım ben galdi?”

“İŞte yirmi bir sene oluyor.”

“Yirmi bir sene! Ah ya Rabbi! İhtiyar oldu gıttı.”

“Kaç yaşında varsın acaba dadı?”

“Ne bilür ben hanım. Ben ufak kız idi. Mamlakatta ana var, baba var, karındaŐ, büyük kız karındaŐ, ev tolu benim. Bir gun ben başka kızlar beraber gezmeye Őıkdı. Kasabadan uzak. UŞ saat, dört saat uzak. Orada uş adam galdi. Ejderha gibi at binmiŐ. Uzun sungü elde, bizi aldı. Ama aldattı bizi, ‘Anaya gıder, babaya gıder,’ dedi. On gun, on beş gun gıttık. Mısır’a geldık. Ah Mısır! Buyuk kasaba, guzel. Başka kız Mısır’da sattı. Beni aldı gamiye kodu, Tunus’a goturdu. Tunus da guzel kasaba. Ah, Tunus’ta beni sattı, bir efendi aldı. Buyuk efendi, buyuk saray var. İki yüz halayık⁸ Arap, beyaz, uŐak... Kul Şok. Atlar ne kadar... Ne kadar... Kırk sofraya, elli sofraya kurulur her gun. Orada yirmi sene oturdu ben. Sonra azad oldu, buraya galdi. Şimdi kaÇ sene oldu hanım aman?”

“Peki, yirmi sene Tunus’ta oturdun, yirmi bir sene de burada, oldu kırk bir. Seni esir tuttukları zaman kaç yaŐındaydın?”

“Ah hanım, ben ne bilecek? Ben kız idi, ufacık bir kız. Ben, mamlakatı az hatırlar. Ama baba, ana beni Şok sever o vakit. Bana gerdanlık yabmıŐ, küpe yabmıŐ, bilazık yabmıŐ. Heb gumuŐ, beyaz. Şok zengin var bizim mamlakatta. Şok mal, deve, koyun... Ne kadar... Ne kadar. Ama bu koyun gibi değil, buyuk koyun bizde. Dört okka⁹ beş okka süt bir koyun.”

⁸ Esir edilmiŐ veya satın alınmıŐ kadın. (Haz.)

⁹ 1283 gramlık eski bir ağırlık ölçüsü birimi. (Haz.)

“Demek oluyor ki tahminen on on bir yaşında olacaksın.”

“Ha, ha öyle. On, dokuz, on bir ne bilür?”

“Bu durumda elli elli iki yaşında olacaksın dadı ama göstermiyorsun. Genç gibi görünüyorsun. Maşallah kuvvetin de var.”

“Şukur, şukur! Ama ihtiyar ben şimdi hanım. Elli yaşında. Ah ne yabalım. Allah iman bağışlasun. Mezara imanla gitsun ya Rabbi! Ah bu dünya ruya gibi geçiyor. Ahiret baki. Biz dünyaya dalar, Nekir’i Münker’i¹⁰ unudur. Ah, ah ya Rabbi! Ne cevap verecek biz sana!”

Dadı, daha önceden yaşını hesap etmemiş olduğu için kendini genç biliyorken, elli elli beş yaşında olduğunu anlayınca üzülüp kendi kendine, “Elli sene! Ah elli sene! Ne vakit gaştı,” diyerek içini çekmeye ve dualar okumaya, hanım da yine dikişine başladı. Talat Bey, kapıdan girip:

“İşte ben gidiyorum anne,” diyerek annesinin elini öptü.

“Nasılsın oğlum, başının ağrısı hafifledi inşallah.”

“Demin gibi değil.”

“Oh, hamdolsun.”

¹⁰ İslam dininde ölümden sonra insanları sorguya çekeceği belirtilen iki melek. (Haz.)

EVLİLİK MESELESİ

Talat Bey çıkıp gittiği gibi dadı, elli yaşını, mezarını, Nekir'i, hepsini unutup bu vesileyle söze başladı:

“Gal hanım, bana bir karre gonul yab. Şu şocuğu evlendirelim. Bir galin eve gatirelim. Ah genç adam başka. Talat Bey burada, ev guler, Talat Bey gıdar, ev cehennem olur. Sen ihtiyar, ben ihtiyar. İhtiyar gulmez ki. Ah ihtiyar ne gulsun. Bugun burada, yarın mezarda. Ah ben de ihtiyar! Elli yaşında adam ihtiyar değil mi? Onun işun ben gorur başımda beyaz saş¹¹ şok. Aa, bugün baş taradım, şok beyaz saş duştı!”

“E ne yapalım dadı? Gelinler çarşıda satılmaz ki çıkıp bir gelin satın alalım. Her şeyin vakti, saati var.”

“Aa! Nişun? Heb âlem nasıl yabar, biz de oyle yabar. Sen feraceyi¹² al, ben de başortusi alur, bugun bir mahalle yarın bir mahalle gezar, gorur, kız bağandı, alur.”

“Aa, dadı. Şimdi beni kızdırıyorsun. Yirmi bir senedir beraber yaşıyoruz, huyumu anlamadın mı? Hiçbir defa sormadın, merhum kocam beni öyle mi almıştır? Ben bir kızı bir kere görmekle nasıl tanıyacağım? Yüzünü bile anlayamam. Sonra gelin, yalnız güzel mi olmalı? Bir kız akıllı olmadıkça, namuslu olmadıkça, iyi huylu olmadıkça, ben hiç onu kendime gelin yapar mıyım? Sonra benim beğendiğimi, senin beğendiğini oğlum beğenir mi bakalım? Hep

¹¹ Saç. (Haz).

¹² Eskiden kadınların dışarı çıkarken giydikleri, pelerine benzeyen geniş yakalı elbise. (Haz.)

el âlem nasıl yaparsa biz de öyle yapalım, diyorsun. Fakat görmüyor musun ki halkın çoğu bugün evlenir, yarın kocası karısını yahut karısı kocasını bırakır. Bin türlü rezalet olur. Olacak tabii! Görmeden bilmeden bir kız alırlar, hiç sormadan bilmediği bir kocaya verirler. Acaba çocuk o kızla iyi geçinecek mi? Beğenecek mi? Sevecek mi? Kız da onu isteyecek mi? Babası anası için bu kısmını hiç düşünmüyor.”

“Kız ne bilir, çocuk ne bilir! Onlar cahil. Baba, ana onlara nasıl emreder, onlar öyle yabar.”

“A, yok dadı, öyle değil. Ana babalar evlatlarının iyiliğini isterler değil mi?”

“Ha, öyle ya... Ana var ki kendi evladına fenalık ister? Allah esirga!”¹³

“Ha, öyle olduğu zaman da ana babalar evlatları için nasıl iyi olacaksa öyle yapmalıdır. Koca karısıyla, karı kocasıyla ömür geçirecekler. Ev idare edecekler, evlatları olacak, büyütecekler, terbiye verecekler. Birbirini sevmeden, iyi geçinmeden nasıl olur? Bu, bir gün değil, iki gün değil, bir ömürdür. Bir evdeki kocayla karı arasında sevgi yoksa, o evin Allah yardımcısı olsun! Sonra evlatları nasıl yetişecekler, orasını düşünmeli artık. Hele hamdolsun! Yüz bin kere hamdolsun, o âna. Ah, ben de senin dediğin gibi evlenecektim. Dadı ah! İşte on üç sene oldu, merhum kocamı kaybettim. O zaman ben kırk yaşında bir kadındım. Fakat bin kere şükür! Yirmi üç yirmi dört sene beraber yaşadık. Ah o ne yaşayış, o ne yaşayış! Sen gördün ya. Bir kere o benim gönlümü kırmadı, bir kere ben onun hatırını bozmadım. Bizim eğlencemiz evdi. Ne onun Kalpakçılar’da gezmeye ne benim Kâğıthane’ye gitmeye hevesim vardı. Birbirimizle konuşarak eğlenirdik. Biz kendi sohbetimizden hoşlanırdık. Hele Talat dünyaya geldikten sonra... Ah,

¹³ Esirgesin. (Haz.)

o ne saadet, o ne mutlulukmuş! Çocuk ne kadar sevilirmiş! Ama her çocuk öyle değil. Her ana ve baba çocuğunu öyle sevmez. Birbirini sevmeyen karı koca, çocuklarını mı sevecekler? Talat iki yaşına geldi. Başka bir seviş! Başka bir eğlence! Beş yaşına vardı, bir başka muhabbet! Fakat ah! Kader istemedi, kısmet değilmiş. Ah, ne olurdu kocam bir on on beş senecik daha yaşasaydı! O zaman kucağında oynattığı Talatçığının bugün okuyup yazdığını; okula, kaleme gittiğini, böyle babayığit olduğunu görseydi! O da memnun olsaydı!”

Saliha Hanım bu noktaya gelince gözleri yaşla dolar, dudağı titremeye başlar, boğazı tıkanır. Mendilini çıkarıp gözlerini siler. Biraz sonra, gözlerini silerek, sesi titreyerek:

“Ah Talatçığım! Bugün hasta hasta kaleme gitti! Ah oğlum, ah! Ah, çocuğuma bir Şey olursa! Ah bir hasta düşerse! Ah zavallı ben. Allah merhamet eylesin!”

“Aa! Hanım nişun öyle soyler? Sen Şocuk gıbyı oldi. Allah’a emanet, Şocuğun bir Őeyi yok. Biraz baş ağrısı. Baş ağrısı da değil ya... Gançlık. İşte gançlık hükmünü yabacak. Ah, hanım heb ben sebep oldu, seni ağlatdı. Ama hanım ben Şok merak etdi. Sen heb halk gibi evlenmedi, nasıl evlendi? Başka evlenmek nasıl? Ben anlamaz...”

SALİHA HANIM'IN HİKÂYESİ: ÇOCUKLARIN AŞKI

Aşağıda anlatılacak hikâyenin içeriğinden de anlaşılacağı üzere aşk ve muhabbet güneşinin henüz reşit olmamış çocukların bile kalplerine doğduğu, okurlarda gariplik ve şaşkınlık duyguları uyandırmaz. Çünkü aşk öyle doğal bir şeydir ki insan türünün her bir kesiminde, yani erkeğinde dişisinde, ufağında büyüğünde, çocuğunda ergenlik çağına ereninde, gencinde ihtiyarında, fakirinde zengininde, akıllısında ahmağında, âliminde cahilinde, medenisinde bedevisinde görülür. Herkesin gönlü aşkla yoğrulmuştur. Beşikte olan çocukların gönülleri bile aşktan çok uzak değildir. Hele zamane çocuklarının gönlünden çok defa aşk ve sevgi taşar. Onlar da severler, sevilirler. Gönüllerinde bir duygu hissederler. Fakat zavallılar o sevginin neden geldiğini ve bir güzelliğin gereği olduğunu anlayamazlar. Aşkı duyarlar ama aşk denilen şeyin hemen hissettikleri bir duygu olduğunu bilmezler. İşte tabiat, insan türünün tamamına aşkı eşit olarak bölüştürüp hiç kimseyi ondan mahrum bırakmamıştır. Akılsız, bilgisiz, huysuz, fazilet-siz, sabırsız, acımasız, namussuz kişi bulunur, fakat aşksız kişi bulunmaz. Aşk ve sevgi herkesin düşüncesinde mevcuttur; ancak bir çekim gücü olmadıkça gerçeğe erişmez. İşte bazı kimselerin aşktaki başarısıyla tanınması bazısının da hiçbir etki yaratmıyor gibi görünmesi bu sebebe dayanır. İnsanın dışında, bazı başka hayvanların da aşktan uzak olduğunu iddia etmeye cesaret edemeyiz.